

А. С. ДЕМ'ЯНЧУК

**САМООБСЛУГОВУВАННЯ
У Ч Н І В
СІЛЬСЬКОЇ ШКОЛИ**

Ровно, педінститут, 1991

А.С. ДЕМ'ЯНЧУК

**САМООБСЛУГОВУВАННЯ
УЧНІВ СІЛЬСЬКОЇ ШКОЛИ**

РОВНО - 1991.

А.С.ДВМ"ЯНЧУК

САМООБСЛУГОВУВАННЯ УЧНІВ В СІЛЬСЬКІЙ ШКОЛІ

РОВНО - ПЕДІНСТИТУТ, 1991

В науково-методичних рекомендаціях розкрито
зміст, форми і методи організації самообслуго-
вування учнів сільських шкіл.

Відповідальний за випуск - доц. В. І. ТИШУК

Друкуються за рішенням видавничої комісії
Рівненського педінституту

/протокол № 1 від 8 січня 1991 року/

НА ДОПОМОГУ КЕРІВНИКАМ ШКОЛ, ВЧИТЕЛЯМ, СТУДЕНТАМ

(методичні рекомендації)

РЕЦЕНЗЕНТ: старший викладач, кандидат
педагогічних наук
Б. П. БРИЧОК

ВСТУП

На сучасному етапі перебудови радянського суспільства максимальна увага повинна звертатися на трудове виховання, одному з важливих факторів формування особистості школяра.

Трудове виховання дітей, здійснюване радянською школою, тісно пов'язане з всіма компонентами виховання.

Праця створила людину, вона є основою її діяльності, головною рушійною силою суспільного прогресу, джерелом всіх багатств, важливою умовою існування і розвитку суспільства.

У державних документах систематично підкреслюється, що в центрі виховної роботи наша держава ставить трудове виховання всіх людей, розвиток свідомого відношення до праці в усіх членах суспільства.

Радянська держава передбачає дальше підвищення ролі радянської школи в системі трудового виховання підростаючого покоління. Для успішного розв'язання поставлених завдань суттєве значення має науково-обґрунтована розробка питань трудового виховання, в тому числі питань самообслуговування учнів. Адже радянська школа з кожним днем удосконалює форми і методи трудового виховання учнів.

Адже серцевиною всієї виховної роботи школи з учнями є виховання в них свідомого ставлення до праці.

Важливе місце в підготовці учнів до життя, практичної діяльності займає самовислужування, яке є початковою стадією виховання в дітей і молоді найбільш поширених трудових навичок, необхідних в житті людей.

Як відміняється в положенні про середню школу, самообслуговування сприяє залученню учнів до щоденного виконання своїх обов'язків, розвиває ініціативу і самодіяльність учнів, дисциплінує їх, розвиває почуття відповідальності за доручену справу, навчає бережно відноситись до державного майна, поважати свою працю і працю людей, впливає на культуру поведінки кожного учня.

Ще на горі Радянської влади видатні діячі радянської педагогічної науки /Н.К.Крупська, А.В.Луначарський, А.С.Макаренко, П.П.Блонський, А.П.Пинкевич, М.М.Пістрок, С.Т.Шацький та ін./ розробляли питання самообслуговування учнів, виступали проти недооцінки окремими педагогами ролі самообслуговування в трудовому вихованні дітей. Серед педагогів 20-х років, по-перше, була така частина педагогів /Н.К.Крупська, А.В.Луначарський, П.П.Блонський, А.С.Макаренко та ін./, які стверджували, що самообслуговування є важливим універсальним засобом виховання дітей. Ці педагоги вимагали, щоб школа повністю перейшла на самообслуговування, залучаючи до цього виду праці всіх без винятку школярів; по-друге, інша група педагогів /В.М.Крупеніна та ін./, дотримувалась протилежних поглядів. Вони стверджували думку про те, що дітей шкільного віку не потрібно залучати до самообслуговування, бо самообслуговування веде дитину до "зла" і "насилства"; по-третє, деякі педагоги /В.М.Шульгін та ін./ вважали, що розвиток техніки в майбутньому суспільстві позбавить всіх дітей від "принизливої" необхідності займатися самообслуговуванням.

Н.К.Крупська, А.В.Луначарський, А.С.Макаренко та інші пе-

даючи різко критикували такі помилкові погляди окремих вчених-педагогів і своїми порадами допомогли їм усвідомити важливість виховного значення праці учнів по самообслуговуванню себе в школі та вдома.

На думку Н.К.Крупської не можна зводити до самообслуговування учнів як на важливий виховний засіб, з допомогою якого школа буде готувати наших дітей до виконання сімейно-побутових норм, установлених в соціалістичному суспільстві.

Критикуючи противників самообслуговування учнів в школі, А.С.Макаренко виступав за широке впровадження в шкільну практику елементів самообслуговування.

В 50-60 роки проблема самообслуговування учнів загальноосвітньої школи як важливий засіб трудового виховання молоді привернула до себе увагу деяких вчених і передових педагогів. В працях І.В.Гончарова, Л.В.Гордіна, В.І.Петрової, І.Г.Розанова, В.М.Румянцева, І.С.Мар'енко, С.Я.Дем'янчука¹ та ін. узагальнений цінний досвід організації самообслуговування з передових

1

І.В.Гончаров. Бытовой труд воспитанников школы-интерната "Народное образование", 1959; Л.В.Гордин. Коллективное самообслуживание школьников. М., "Просвещение", 1965; Методика воспитательного процесса. Лекция 5. Коллективное самообслуживание школьников. М., "Просвещение", 1969; В.И.Петрова. О самообслуживании в школе. М., изд. АПН РСФСР, 1961; И.Г.Розанов. Самообслуживание учащихся 1-11 классов в школе. М., изд. АПН РСФСР, 1961; В.М.Румянцев. Некоторые вопросы организации труда учащихся в связи с формированием детского коллектива в школе-интернате. Ученые записки Калининского ПИИ им. А.И.Калинина, т. 41, Калинин, 1964; Примерная программа воспитания учащихся восьмилетней и средней школы. Под ред. И.С.Мар'енко. М., "Просвещение", 1982; С.А.Дем'янчук. Самообслуживание учащихся как средство их трудового воспитания. "Школа и производство", 1960, № 9; его же: Идейно-политическое воспитание старшекласников. - Львов: Вища школа, 1975 та ін.

педагогічних колективах, зроблені важливі наукові висновки по методиці проведення самообслуговування учнів середньої школи.

Однак, як показує аналіз науково-педагогічної літератури та спостереження за роботою шкіл в цьому напрямку, останнім часом рівень організації праці по самообслуговуванню учнів значно занепадає. Окремі керівники шкіл недооцінюють самообслуговування як важливого засобу морального і трудового виховання школярів. Рідко стали друкувати статті про організацію самообслуговування в школах педагогічні журнали і газети.

РОЗДІЛ I. САМООБСЛУГОВУВАННЯ ЯК ЗАСІБ ТРУДОВОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ

Головна мета самообслуговування в школі - використання цього виду праці для виховання дітей. Учні повинні приймати участь в прибиранні класів, садити і вирощувати квіти, доглядати тварини в живому куточку школи, слідкувати за збереженням навчальних посібників і книжок, за чистотою і порядком шкільного двора, спортивних майданчиків, шкільних кабінетів, ремонтувати навчальні посібники, шкільне устаткування, чергувати в шкільних столовах та буфетах...

Корисно, щоб всі учні школи приймали посильну участь у виготовленні потрібного для школи господарського інвентаря своїми силами в шкільних майстернях.

У постанові ЦК КП України і Ради Міністрів УРСР від 13 липня 1959 року № 1073 "Про розширення самообслуговування в загальноосвітніх школах, школах-інтернатах, дитячих будинках, професійно-технічних училищах, суворовських училищах, у середніх спе-

ціальних та вищих навчальних закладах Української РСР" відмічається, що в ряді шкіл, дитячих будинків нашої республіки проведена значна робота по залученню учнів та вихованців до самообслуговування.

Цю роботу по самообслуговуванню потрібно пров'язати з урахуванням віку, статі, фізичних можливостей учнів, норм і вимог гігієни охорони здоров'я.

Успіхи в організації самообслуговування в школі залежить від того, як педагогічний колектив включається сам в цю роботу, усвідомить за неї свою відповідальність. Що зовсім не так давно повна частина педагогів розглядала самообслуговування як другорядну справу, не розуміючи її педагогічного і психологічного значення, не оцінювала її як важливий фактор трудового виховання підліткового покоління.

Слід також пам'ятати, що коли школа зразково нагадує самообслуговування учнів у школі, дома, то це ще не значить, що вона вирішує цим самим всі завдання трудового виховання своїх учнів. Самообслуговування - лише перший ступінь з тих етапів трудового виховання учнів, які практикує в своїй діяльності радянська загальноосвітня трудова школа.

В.І. Ленін у статті "Від зруйнування вікового укладу до створення нового" роз'яснював суть свідомої праці. Це... "праця звичкою працювати на загальну користь і на свідому /до переваги у звичку/ становленням до необхідності праці на загальну користь, праці, як потреби здорового організму"¹.

¹ В.І. Ленін. Твори. - Т. 30. - С. 469.

Н.К.Крупська, пропагуючи ідеї В.І.Леніна про комуністичне виховання молоді, про комуністичну працю, особливої уваги надавала питанням самообслуговування в школах і його співвідношення з іншими видами праці дітей ще в 1932 році писала, що самообслуговування ще в період розрухи було необхідністю, воно було зв'язане з задоволенням елементарних життєвих потреб.

Н.К.Крупська писала: "... чи потрібно тепер викидати самообслуговування повністю з школи? Звичайно, ні. Завдання раціоналізації побуту не вирішене ще, і школа не може і не повинна відмахуватись від участі в цій раціоналізації, але боротьба за новий побут повинна бути частиною трудового виховання, повністю підпорядкованого навчальним і виховним цілям".¹

Ці погляди Н.К.Крупської є особливо актуальними тепер, коли нашою школою поставлено завдання перебудувати свою роботу в світлі рішень Радинського Уряду про школу.

Дуже важливо, щоб вся робота по самообслуговуванню в школі була одякнута, щоб кожний учень знав, яке завдання стоїть перед ним на певний час, скільки він повинен затратити праці на виконання цього завдання. Школа повинна подбати, щоб учні, які залучаються до роботи по самообслуговуванню, були забезпечені спеціальною одежою та інвентарем.

Недостатня інвентаря веде до того, що частина учнів остається без роботи і займає своїм товаришам працювати. Досвід школи показує, що коли учні виконують роботи по самообслуговуванню без спеціального одягу, то тоді вони виконують ці роботи неохайно. Цим самим ми не привчаємо учнів до охайності, до розумного зберігання свого одягу, до правильного розуміння значення праці

¹ Н.К.Крупська. Педагогічні твори.-Т.4, вид. АН УРСР, 1959.-С. 544.

учнів по самообслуговуванню.

Сьогодні дуже актуальні слова В.І.Леніна, сказані ним на III з'їзді РСМ: "Тільки в праці разом з робітниками, і земляками можна стати справжніми комуністами".¹

Ці слова вожді грудящих стали для великої армії радянських вчителів девізом в їх почесній роботі по вихованню учнів в праці на загальну користь всього суспільства.

Педагогічний колектив кожної школи повинен залучати учнів до самообслуговування з першого дня перебування дитини в школі. Всі учні повинні приймати участь в прибиранні шкільних приміщень, шкільного двора, своїх класів, свого робочого місця і т.д. Вся робота по самообслуговуванню ведеться систематично. Проводять її учні по середях і частково по суботах. Учні молодших класів повинні приймати активну участь у самообслуговуванні. Частина вчителів школи дивиться і тепер на цю ділянку роботи, як на якусь примусову працю.

Ось приклад. В одній із шкіл м.Рівно учнівські збори. На зборах виступили учениця 10 класу Ганна Р. Вона сказала: "Ось уже рік, як комсомольці нашого класу проводять після уроків прибирання класу. В класі в нас значно чистіше, ніж годі, коли прибирали техпрацівники. Чого сміття що в окремих класах прибирають техпрацівники, а не самі учні? Нам потрібно розширити самообслуговування по всій школі. Скрізь повинна бути наша власна рука".

"Нікуди не годиться таке становище, коли поляманий стіл або стілець, парту ремонтує найманий школов робітник. Це в силі зробити ми самі", - підтримав Ганну дев'ятикласник В.І.Ленін. Твори, т. II, с. 261.

Іван О.

Багато говорили учні. Валерія Г. виїс пропозицію, щоб дівчата займались прибиранням класних кімнат, коридорів, шкільних приміщень, а хлопці ремонтними роботами.

- Це зовсім невірно буде, якщо ми, хлопці, будемо приймати участь у прибиранні класів, шкільних кабінетів. "А як в армії? Там всі солдати роблять все самі: і чоловічу і жіночу роботу виконують", - сказав старшокласник Микла П. Вирішили між хлопцями і дівчатами обов'язків не ділити.

Коли задумаєшся в зліст виступів школярів, то приходиш до висновку, що епізодична участь учнів в прибиранні шкільних приміщень, двора школи, коли не вироблено єдиної системи по питаннях самообслуговування в школі, не залучено до роботи по самообслуговуванню загальношкільний колектив учнів і педагогів, це не є самообслуговування. Самообслуговування може бути добрим засобом трудового виховання учнів, якщо воно організується школою, підколективом школи як основна частина початкового етапу всієї системи трудового виховання, якщо організація його глибоко продумана кожним вчителем, педагогічним колективом школи, і коли всі учні школи залучаються до цієї роботи.

Буває часто так, що саме добре починання зустрічає на своєму шляху перешкоди. По самообслуговуванню учнів в школі бувають і свої труднощі. Дехто учні не бажать залишатись після уроків і прибирати класну кімнату, навчальний кабінет, шкільний двір тощо. Учні колективно проводять прибирання шкільних приміщень двічі на тиждень, а в проміжках між цими

днями цю роботу виконують чергові по класах та школі. Окремі учні чергують ще погано. Підколективу школи, громадським організаціям школи приходится немало попрацювати, щоб добитись зразкового порядку та чистоти в школі. В школі потрібно покінчити з черезмірною опікою учнів, старатись робити так, щоб вони самі проявили побільше самодіяльності і ініціативи в питаннях самообслуговування. Слід обговорити питання самообслуговування на засіданні педагогічної ради, на загальних шкільних зборах учнів.

Тих, хто не хоче виконувати рішення загальношкільного колективу, викликати на засідання учкому, говорити про них на учнівських зборах і писати в шкільній пресі. Створювати навколо них громадську думку. І це повинно допомогти. Таким чином, з кожним роком в школі учнів не бажаючих прибирати клас, кабінет, шкільний двір повинно ставати все менше і менше.

Перед початком навчального року в школі потрібно провести загальні збори учнів, на яких обговорити питання самообслуговування.

Кожному класу слід доручити, крім прибирання своєї класної кімнати, ще певну ділянку шкільного подвір'я чи навчального кабінету. Доручення учням потрібно давати на певний період часу. При виконанні даного доручення учні повинні працювати цілим класом. Це ще більш буде згуртовувати колектив учнів класу, учні будуть бачити радість своєї праці в колективі, цінити колективних зусиль на загальну користь. Починаючи ту чи іншу роботу з учнями, потрібно закріпити за кожним учнем певний інвентар, спецодяг. З кожним учнем педагогічний колек-

тин школи повинен вести відповідну роз'яснювальну роботу, щоб його праця по самообслуговуванню приносила відповідну матеріальну користь його колективу, людям, школі. Потрібно добитися, щоб кожний учень школи прийняв посильну участь у виготовленні Інвентаря для самообслуговування свого класу, школи. Учнів потрібно глибоко переконати, що виготовлення простого Інвентаря для самообслуговування має велике значення. Самообслуговування - це добровільна, безплатна праця учнів на користь свого шкільного колективу. Кожний виготовлений учнем господарський Інвентар, наочний посібник збереже рідній школі певну суму грошей, які вона зможе використати на інші потреби.

Виготовлення наочних посібників та Інвентаря учнями повинно стати для колективу школи важливим засобом навчально-виховної роботи. Масове виготовлення навчальних посібників збагачує навчальні кабінети новими діючими моделями машин, двигунів внутрішнього згорання, радіоприймачів та ін.

В процесі виготовлення наочних посібників в учнів розвивається смак до технічної творчості, раціоналізаторської та винахідницької роботи. "В процесі такої праці, - пише Т.П.Комарницький, - самообслуговування на кожному кроці переплітається з самоуправлінням, так як учні стають організаторами корисних справ в школі". Тому підколектив кожної школи повинен постійно пробуджувати в учнів смак до технічної творчості, самостійного експеримента та раціоналізаторства.

Особливо великі перспективи перед учнями відкрила постановою ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР по питаннях Самообслуго-

вування в школі має велике державне значення. Воно є одним з видів суспільно корисної праці учнів, створює умови для виховання в учнів навичок організованої колективної роботи і як засіб трудового виховання виробляє навички до фізичної праці і самостійності, виховує любов і повагу до будь-якої праці, яка потрібна людині і приносить їй користь. На жаль, в багатьох школах ця робота проводиться ще в малих масштабах, не розглядається як складова частина початкового етапу трудового виховання молоді, організація її педагогічно не продумана і не одержала належної системи. Ці недоліки стосуються безпосередньо багатьох сільських шкіл. А самий головний недолік - це той, що не всі учні ще приймають участь в самообслуговуванні в школі і вдома.

Педагогічні колективи багатьох сільських шкіл Ровенської області почали організовувати роботу учнів по самообслуговуванню по-новому.

По всіх класах в школах проводять збори учнів і батьків. На зборах вчителі разом з батьками і учнями накреслюють перспективи розширення самообслуговування в кожному класі, по школі, а також форми його організації. Вчителі, вожаки піонерських загонів проводять з учнями бесіди про форми організації самообслуговування. До самообслуговування залучають всіх учнів школи. При виконанні робіт по самообслуговуванню вчителі грають роль вік, статі, фізичний розвиток. Роботу по самообслуговуванню в школах чергують з навчальною роботою і відпочинком учнів, дотримуючись норм і вимог санітарії і гігієни, а також правил безпеки. В школах суворо дотримуються правила: кожній речі своє місце. Педагогічні колективи шкіл добиваються, до

праця міцно входить в життя і побут кожного школяра, а організованість стає нормою його поведінки. Висловлюючись словами визначного радянського педагога Н.К.Крупської, підколективи вчать своїх учнів "всьому тому, без чого неможливо обійтись в житті і незнання чого робить людину безпомічною, ставить в залежність від інших"¹.

Дружно працюють учні багатьох сільських шкіл.

Кожний вчитель повинен пам'ятати, що залучаючи учнів до роботи по самообслуговуванню, не потрібно одночасно ставити перед ними багато вимог. Потрібно спочатку закріпити в учнів нові трудові навички, а потім переходити до інших видів робіт. Це потрібно робити годі, коли всі учні навчаться виконувати попередню роботу. Наприклад, вчителька першого класу Вербської школи-Інтернат показали, як першокласники повинні прибирати класну кімнату. Вони колективно, під керівництвом вчительки витирали парти, стола, стільці. Вчителька проводила цю роботу на уроці праці, в позаурочний час до тих пір, поки учні ґрунтовно не навчилися прибирати свою класну кімнату. Тільки через певний відрізок часу першокласники перейшли до інших видів роботи: вчилися провітрювати класну кімнату, тримати своє робоче місце в зразковому стані, доглядати кімнатні рослини тощо.

Педагогічний колектив кожної школи повинен дбати про те, щоб учні могли самостійно знаходити трудові завдання, які б приносили користь їх класу, школі в цілому, турбуватися про благоустрій приміщення, шкільної садиби, спортивного майданчика і т.д. Кожному педагогу слід приймати участь в цій роботі,
¹ Н.К.Крупська. Вибрані педагогічні твори. - М.: Учпедгиз, 1965. - С. 31.

але він не повинен втручатись і не підказувати учням, коли потрібно вирішити те чи інше питання. Учні самі повинні навчитись раціонально визначати послідовність виконання завдань на даній ділянці роботи. Це має велике значення, розвиває ініціативу і самодіяльність кожного учня, вчить його правильно організовувати свою роботу на користь всього колективу, не допускає надмірної опіки. Сприяти вихованню в учнів організаторських здібностей - одне з першочергових і найважливіших завдань кожного педагогічного колективу школи. Справи, які виникають з ініціативи самих учнів, захоплюють їх. Учні їх виконують з більшим піднесенням, ніж ті, які їм нав'язують педагоги.

При організації праці учнів по самообслуговуванню слід розвивати в них почуття колективізму, взаємодопомоги. З цієї метою вчителі середньої школи № 1 м. Острога практикують колективні завдання, організовують допомогу молодшим дітям з боку старших, допомогу хлопчиків дівчаткам і, навпаки, допомогу дівчаток хлопчикам. Вчителі цієї школи під час виконання робіт учнів по самообслуговуванню завжди стежать, щоб серед учнів не було грудової нерівності, щоб старші учні/а це в практиці школи часто буває/ не зловживали послугами молодших школярів. З цієї метою в школі часто проводяться піонерські збори на теми "Що ти вмів робити?", "Все своїми руками", "Хто швидше проведе прибирання приміщення?", "Чи вмів ти це робити?" та ін. Потрібно, щоб вся робота громадських організацій в школі проходила не відірвано від життя, не проводилась бігло, на ходу. Вони допомагають школі наблизити її роботу до вимог, які стоять перед нею сьогодні. Тут велику роль повинно відігравати самооб-

слуговування учнів в школі і вдома. Нотрібно, коли учень навчився відповідних умінь і навиків під час самообслуговування, щоб він міг застосовувати їх в своєму повсякденному житті. Навчився мити в школі підлогу – приклади своє уміння дома; навчився працювати з Інструментом чи фотографувати – не закидай його, роби так, щоб це стало твоїм другом на все життя. Цим самим школи будуть вносити в грудне заняття учнів глибокий громадський задум, виховувати в них почуття обов'язку перед своїми товаришами, колективом, відповідальність за колектив.

В процесі виконання робіт учнів по самообслуговуванню учні привчаються нетерпимо відноситися до безпорядку, підтягуються в роботі і стають значно дисциплінованішими. Наприклад, один з учнів Х класу Деражнянської середньої школи прийшов на роботу в колгосп. Місце роботи його було засмічене, скрізь був безпорядок. Перш, ніж приступити до роботи, він навів порядок, а тоді і почав працювати. А раніше він сам був неохайний, часто порушував дисципліну. Так самообслуговування впливає на виховання кожного учня, виховує це в шкільні роки до охайності, зразкового порядку, чистоти, виховує людину нового суспільства, яка повинна з елементарними турботами про себе справлятися самостійно. З досвіду школи видно, що там, де правильно організовано роботу учнів по самообслуговуванню, ця робота дає певну насолоду і користь як для самих учнів, так і для школи, всієї громадськості.

Праця учнів по самообслуговуванню впливає на моральний облік кожного учня.

А.С.Макаренко говорив: "Той, хто користується працею інших,

а сам не приймає участі в цій праці, - безморальна людина в нашому суспільстві".

РОЗДІЛ II. СИСТЕМА ОРГАНІЗАЦІЇ САМООБСЛУГОВУВАННЯ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ

І. ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМООБСЛУГОВУВАННЯ В ШКОЛІ

Радянська середня загальноосвітня школа вже нагромадила певний досвід організації самообслуговування учнів. Дуже велику увагу приділяв цій важливій справі великий педагог нашого часу А.С.Макаренко. В дитячих навчальних закладах, якими він керував, всі види побутової праці завжди виконувалися самими вихованцями. Тут варто нагадати слова одного з вихованців А.С.Макаренка І.ЄСахна: "А.С.Макаренко сам був дуже великим трудівником і всіх нас до праці привчав. Працювали ми організовано, цілеспрямовано. Антон Семенович завжди прагнув організувати працю вихованців так, щоб одержати найбільший виховний ефект, щоб вихованці вміли виконувати самостійно всі види побутової праці, щоб наша праця приносила користь самим нам, кожному вихованцю, всій колонії. Працю кожного вихованця А.С.Макаренко організовував завжди дотримуючись певних педагогічних вимог".

Використовуючи педагогічну спадщину А.С.Макаренка, в останні роки самообслуговування учнів запровадили всі педагогічні колективи шкіл нашої республіки. В одних школах воно набуло організованого і цілеспрямованого характеру. В інших не було чіткої системи, організація його чітко педагогічно не продумана, неколективи шкіл не дотримуються певних вимог при організації самообслуговування учнів.

Урядові документи про розширення самообслуговування в загальноосвітніх школах накреслили конкретні заходи щодо покращення та організації самообслуговування учнів в школі, по-стегнули перед працівниками народної освіти серйозні завдання по поліпшенню трудового виховання учнів. В цих державних документах підкреслюється, що вся робота по залученню учнів до самообслуговування в школі і повинна виконуватись з суворим дотриманням основних вимог.

Всю роботу по самообслуговуванню учнів в школі органіс-вує учнівський комітет та інші громадські організації під безпосереднім педагогічним керівництвом учителів з додержан-ням слідуючих вимог, які зафіксовані у Положенні про самооб-слуговування та дещо розширені педагогічним колективом школи відповідно до умов роботи середньої школи:

а/ доцільного чергування з навчальною та іншими видами праці /в поєднанні з уроками ручної праці, домоводства, занять у шкільних майстернях, на навчально-дослідних ділянках і ін./ та відпочинком;

б/ посиленість видів праці з урахуванням віку, статі і фізичних можливостей учнів;

в/ додержання при виконанні робіт норм і вимог санітарії і гігієни та правил техніки безпеки;

г/ підколективу школи подавати посильну допомогу по пи-таннях самообслуговування дочірнім школам;

д/ необхідність систематичного контролю за роботою учнів під час самообслуговування і поведінкою учнів, широким залучен-ням учнів до цього контролю.

Ці вимоги слід обговорити на загальношкільних зборах учнів, на засіданнях громадських організацій школи. Вони обов'язкові для всіх учнів школи при виконанні колективних і індивідуальних трудових завдань по самообслуговуванню.

Учнів школи, які за станом здоров'я були звільнені лікарем від праці, підколектив школи також повинен частково залучати до посиленої для них роботи по самообслуговуванню свого колективу. Вони провітрюють класні кімнати, доглядають класну дошку, підтримують в зразковому стані своє робоче місце, доглядають кімнатні рослини, займаються підшивкою газет та журналів тощо.

Праця учнів по самообслуговуванню повинна здійснюватись з додержанням наступності у виробленні трудових умінь і навичок, які були набуті учнями ще в дошкільному віці у своїй сім'ї набувають деяких умінь і навичок по самообслуговуванню себе. Вони навчаються вмиватися, чистити зуби, одяг, взуття, підтримують порядок в своєму куточку, доглядають кімнатні рослини, поливають квіти в своєму дворі і т.д.

Вчителька третього класу Св № 17 м.Ровно чітко спланувала роботу по самообслуговуванню учнів класу. При плануванні врахувала, які трудові навички учні класу одержали і добре засвоїли в молодших класах, а які з них потрібно ще закріпити, щоб учні могли їх засвоїти.

В перелік праці по самообслуговуванню в третьому класі входить, як і в молодших класах, навчання догляду за одягом, взуттям, приміщенням, чергування в класі та буфеті школи, але

де тут вчителька розширює обов'язки учнів по самообслуговуванню, вводячи суспільно корисну працю: шефство над дошкільним і молодшими школярами, участь учнів в озелененні і охорони рідної природи, в сільськогосподарській праці на шкільних навчально-дослідних ділянках та колгоспному полі, городі. Вчителька навчає хлопчиків і дівчаток однаково шиття, в'язання, ремонту одягу, взуття, всьому тому, що необхідно в житті і незнання чого робить людину зовсім безпомічною, ставить її в залежність інших.

Вчителька навчила всіх своїх вихованців користуватися електричними предметами, пояснила, як і в яких сім'ях використовується електрика. В бесіді з учнями вияснилось, що майже у всіх сім'ях колгоспників є електроутіги, електроплитки, електричні переносні лампи і т.д. Учні класу мають електричні ліхтарики, велосипеди, на яких вмонтовано електричне устаткування. Всі ці предмети потребують умілого поводження з ними. В бесіді з учнями вчителька підкреслила, яку велику роль відіграє сьогодні електрика в нашому житті.

Техніка і електрика - надбання нашого суспільства. З ними потрібно кожному громадянину, в тому числі і юному, обережно і вміло поводитись. Вчителька пояснила учням, що бережне відношення і збереження техніки і раціональне використання електричної енергії має велике значення в житті. Учні ознайомились, що без необхідності не потрібно включати електричні предмети, користуватися ними потрібно економно, обережно. В підсумку вчителька підкреслила, що завдання учнів в побуті - як побільше зберегти електроенергію для народних потреб, для себе. Електрика - це багатство нашого народу.

В першому і другому класі учні вже навчилися слідувати за порядком в класній кімнаті, на своїй парті, обгортати книжки і зашити. В третьому класі вчителька вчить учнів виконувати цю роботу краще, швидше, в певній послідовності. Тепер по всіх школах нашої країни є буфети чи їдальні. Там діти п'ють чай, одержують обіди. В буфеті третьокласники чергують по групах 7-8 чоловік.

Учні третього класу ремонтують свій одяг на уроці праці, але досвід багатьох шкіл показує, що елементарні навички по догляду за своїм одягом учні краще набувають в позаурочний час. Вони не тільки вчать доглядати свій одяг, а й передають свої знання і уміння своїм молодшим товаришам. Вони вчать прати та прасувати білизну, галстуки, хусточки, панчохи, льня-ковий одяг, стрічки та інше. Перед пранням того чи іншого предмета, вчителька демонструє вірні методи праці хлопчиками і дівчаткам. Під час прання сама керує роботою учнів. Всі роботи учнів вчителька перевіряє, виправляє помилки, а кращі роботи учнів стають зразком для учнів класу. Характерним в організації самообслуговування учнів четвертого класу загальноосвітньої школи є співдружність четвертокласників з старшокласниками. Частина робіт по самообслуговуванню четвертокласники виконують при допомозі старшокласників. Старшокласники їх друзі по прибиранню шкільних приміщень, по устаткуванню ігрових майданчиків, в спільній роботі на навчально-дослідних ділянках школи та полях колгоспу. Праця четвертокласників більш колективна, ніж 1-3 класів. Учні працюють по спільному плану і допомагають один одному.

Велику роль в організації роботи учнів по самообслуговуванню відіграє актив школи. Актив учнів буде діючим годі, коли з ним буде систематично працювати весь підколектив, громадські організації школи. Активістів потрібно вчити, як потрібно працювати з учнями по організації самообслуговування в школі, сім'ї. Тоді робота учнів по самообслуговуванню буде проводитися успішно. Для активу учнів потрібно організовувати один раз в місяць Інструктивні заняття, на яких педагоги вчать активістів як потрібно організовувати роботу учнів по самообслуговуванню в класі, по школі. Активісти обмінюються досвідом своєї роботи. Актив учнів школи складається з кращих учнів школи, які особливо відзначилися в роботі учнів по організації самообслуговування в школі. Кожне Інструктивне заняття проходить в школі від 25 хвилин до 30 хвилин для активістів 1-4 класів і 30-40 хвилин для активістів 5-11 класів. Інструктивні заняття з активістами проводяться на різноманітні теми. Для прикладу наведемо два Інструктивні заняття, які проведені з активістами різних класів.

Тема Інструктивного заняття для учнів першого класу може бути такою: "Догляд за приміщенням, в якому ти учишся, за одягом, який ти носиш". Щоб активісти змогли прийняти активну участь в роботі Інструктивного заняття, потрібно скласти план проведення заняття, познайомити з ним всіх активістів. Тоді активісти прийдуть на заняття вже підготовленими. Примірний план заняття може бути таким: 1. Кожній речі - своє місце. 2. Всі бумажки з підлоги піднімати і класні предмети в чистоті держати. 3. Одяг і взуття будемо берегти і завжди чистими ходити. Активісти розповідають, як вони підтримують чистоту

вдома, як бережуть свій одяг та взуття, як доглядають класні предмети і т.д. Вчителька пояснює активістам, що в класі для всіх учнів повинно бути загальне правило: кожній речі - своє місце, держати в чистоті класну дошку та кімнату. Активісти одержують цінні поради як навчити доглядати свій одяг, взуття. При допомозі активістів учні по групах миять дошку, підтримують чистоту. Робота йде швидко. Учні витрачають на цю роботу 15-20 хвилин. Всі учні класу працюють колективно два рази на тиждень.

Інструктивне заняття на тему: "Утримання в справності учбового інвентаря класу" може бути проведена в четвертому класі. В цьому класі учні вже стали більш дорослими. За три роки учні цього класу вже мають певний досвід по організації самообслуговування в школі, в своєму класі. Вчителю значно легше організувати і провести інструктивне заняття, активісти класу можуть багато зробити, щоб школярі приймали активну участь в самообслуговуванні свого класу і допомогли організувати самообслуговування своїх товаришів. Тут вчитель повинен вміло розвивати ініціативу і самодіяльність учнів, спрямовувати їх на вірному русі до досягнення наміченої мети.

Перед тим, як провести інструктивне заняття на згадану вище тему, вчителька середньої школи № 1 м.Червоноармійська обговорювала з учнями, як краще провести заняття. Порадившись з учнями, на активній колективній нараді вирішили, щоб кожний школяр подумав вдома і на наступний день висловити свої пропозиції щодо проведення заняття. Активність учнів була велика. Не було ні одного школяра, який би не прийняв участі в підготовці інструктивного заняття. А самодіяльності хоч відкидали: одні пропонували, щоб на занятті

виступили тільки вчителі; другі - щоб їх сусіди - третьокласники обмінялись досвідом своєї роботи; треті - щоб активісти класу розповіли, як вони утримують учбовий матеріал вдома і в своєму класі і т.д.

Вирішили, що побажання учнів вони будуть розповідати, як вони утримують учбовий матеріал в класі і виступити учителька. Активісти вибрали на її пропозицію питання, по яких будуть виступати на занятті. Почалось заняття. Діти з захопленням розповідають про догляд за класними та домашніми речами, за собою, за утриманням порядку в господарському куточку. Деякі школярі внесли свої пропозиції про поліпшення самообслуговування в їх класі, в школі.

Учителька показала на занятті практично, як активісти повинні організовувати і вчити своїх товаришів. Заняття пройшло по колективно накресленому учнями плану. Всі активісти пішли в колектив класу: одні розповідали своїм товаришам, як потрібно утримувати в справності учбовий інвентар класу, інші про збереження книг, треті вели розмову про громадську класну бібліотеку та про інші громадські доручення. По групах ішли учні в перший клас і почали навчати першокласників прийомам догляду за класною кімнатою.

Такі ж інструктивні заняття в школі організовуються і для активістів 5-8 класів та 9-11 класів, тільки теми і питання занять дедалі ускладнюються і в них ставиться більше вимог. Цим самим педагоги діють за принципом А.С.Макаренка - питаю побільше, вимагаю суворіше!

Робота з активом допомагає підколективу налагоджувати само-

обслуговування учнів в школі і виробити певну систему контролю за цим важливим ділянкою початкового стану трудового виховання учнів.

В житті і діяльності учнів велику роль відіграє гра. Учні молодших класів намагаються використати кожну можливість гри, щоб погратися. В своїй практичній педагогічній діяльності А.С.Макаренко не мислив без педагогічної гри в правильних взаємовідносинах між вихователями і дитячим колективом. Виховуючи ці перевірені життям настанови визначного радянського педагога, вчителі систематично втілюють елементи гри у всі види трудової діяльності учнів. Вони успішно пов'язують гру з роботою учнів по самообслуговуванню. Ця робота викликає в учнів великий інтерес, коли учні грають в ігри "фабрику-кухня", "пошукову майстерню", "Агелъ мод", "Хто швидше?" та ін.

І.Г.Розанов правильно стверджує думку, що проведення ігор з учнями на побутову тематику допомагає підколективу школи краще організувати роботу учнів по самообслуговуванню, активізує весь дитячий колектив. Праця учнів по самообслуговуванню в перших-третьох класах носить навчальний характер: діти обов'язково повинні навчитися підтримувати чистоту в приміщенні і на шкільному подвір'ї, доглядати за своєю постілью, одягом та взуттям, кімнатними квітами, навчальними посібниками і т.д.

Такі види роботи, як миття і натирання підлоги, миття вікон повинні виконувати технічні школи.

Учні 5-11 класів закріплюють уміння і навички, які набули в молодших класах і вчать виконувати більш складну і доступну побутову працю. В цих класах учні залучаються до більш склад-

І.Г.Розанов. Самообслуговування учнів 1-4 класів в школі и семье. - М.: Изд. АПН РСФСР, 1961.

ного ремонту одягу та взуття, прання та прасування білизни, генерального прибирання шкільних приміщень, підвір'я, ремонту наочних посібників, меблі і т.д. Кожна школа повинна залучати учнів до роботи по самообслуговуванню згідно переліку видів праці учнів по самообслуговуванню по кожному класу, одноразово вносячи деякі зміни в цей перелік видів праці, виходячи з умов роботи своєї школи, забезпечуючи при цьому оволодіння учнями основних трудових умінь і навиків, ні в якому разі не допускаючи перевантаження учнів.

Педагогічний колектив кожної школи повинен подбати, щоб створити умови, які б допомогли учням додержувати чистоту в приміщеннях. Для цього потрібно при вході в шкільне приміщення мати всі необхідні речі для очищення взуття від пилу і грязі. Корисно при вході на шкільне подвір'я мати декілька закопаних в землю бочок чи тазів з водою, де б учні мили своє взуття.

При організації праці учнів по самообслуговуванню директор школи по Положенню Міністерства народної освіти УРСР про організацію праці учнів по самообслуговуванню повинен керуватись такими санітарно-гігієнічними вимогами.

а/ учні не допускаються до виконання робіт, пов'язаних із значним фізичним навантаженням та довгим вимушеним положенням. Учні 1-4 класів не дозволяється мити підлогу, копати землю, витирати вікна і т.д., учням 5-11 класів – підносити воду в невідповідній тарі, нічне вартування, догляд за хворими на інфекційні хвороби, миття та протирання вікон та інше;

б/ учні не допускаються до виконання робіт, небезпечних

для життя /очищення снігу з дахів, вулиць, ремонту і обслуговування електросітки, заготівлі льоду і т.д./;

в/ з метою профілактики кишкових інфекційних та глистових інвазій забороняється учням проводити прибирання санітарних вузлів, умивальних кімнат, сходів, вестибюля, хрчоблоку та інших місць загального користування;

г/ до виготовлення їжі, заготівлі молочних, м'ясних та рибних блюд, до розливу гарячих страв в шкільних їдальнях допускаються учні не молодші 14 років з обов'язковим медичним оглядом. Очищати овочі і обслуговувати їдальню можуть і значно молодші школярі;

д/ одноразова тривалість громадської праці учнів по самообслуговуванню для учнів 1-4 класів не повинна перевищувати 30 хв., для учнів 5-8 класів - не більше 45 хв., для учнів 9-11 класів - до півтори години.

Цей час виділяти в дні з найменшою кількістю уроків;

е/ роботу учні по самообслуговуванню повинні виконувати тільки в домашньому одязі, спецодязі і в ніякому разі в формі.

Вчителі праці, домоводства повинні розглядати всю школу, як "дослідну" ділянку по домоводству, праці в шкільних майстернях та навчально-дослідних ділянках. Потрібно не тільки з допомогою крейди та класної дошки проводити уроки побутової праці, але й на практиці вчити, як потрібно прибирати класну кімнату, розставити меблі, посадити квіти, створити таку обстановку, при якій кожна людина могла б успішно правити і культурно відпочивати.

2. ПЕРСПЕКТИВА - РІЧ НЕ ЗАЛІВА

Ми вже говорили про те, що робота учнів по самообслуговуванню в школі є початковою стадією трудового виховання дітей. Для того, щоб ця праця була цікавою, захоплюючою, щоб самі учні були зацікавлені в ній, щоб вона була справою самих учнів, щоб учні бачили плоди своєї роботи, потрібно перед класними колективами, колективом учнів всієї школи ставити певну перспективу. В окремих школах такою перспективою може бути шкільне "Свято праці". Якщо підколектив школи зуміє добре організувати таке свято, то воно може бути "близькою перспективою", через що учні з захопленням працюють. "Близькою перспективою", яка б захоплювала учнів у праці, може бути перспектива, коли повний клас вирішує показати приклад в самообслуговуванні і виявити недоліки в роботі інших класних колективів своєї школи.

Працю учнів по самообслуговуванню можна пов'язати і більш "дальшою" перспективою. Прикладом такої перспективи можуть бути висновки щодо організації праці учнів по самообслуговуванню під час екскурсій в кращі школи свого району, області. "Дальшою" перспективою може бути участь учнів в посильній праці по самообслуговуванню свого класу, школи.

Одного разу група старшокласників середньої школи № 2 м. Борца побувала на екскурсії в середній школі № 1. В цій школі зразкові дослідні ділянки, в зразковому стані приміщення. Повернувшись додому, учні поставили перед собою перспективу - добитись зразкового порядку на шкільній садибі та в приміщеннях школи. Були організовані недільники, більшість робіт по впорядкуванню садиби школи учні виконувати бригадами, ланка-

ми. Зараз учні вчатьсЯ в школі, спорудженіі руками громадської та самих учнів. школа стала носієм культури в місті. Звідси, і роль самообслуговування в школі величезна, ніякі тех- працівники ніколи не можуть зробити стільки для школи, скільки учнівський колектив з його глибокими знаннями, намаганням зробити свою школу найкращим будинком, де живе постійна чистота і порядок. Значить, перспектива - річ не зайва. Там, де підколектив школи вміло ставить перспективу перед учнівським колективом, вона дає добрі сліди. "детально" перспективу перед учнями можна ставити в день відкриття школи. Класний колектив може ставити перед собою "дальню" перспективу - завоювати "право" не про- віратися. Клас, який п'ять разів підряд звоює першість в школі по самообслуговуванню, зберігає першість без провірки комісії школи, але його контролюють громадські контролери, яки може завітати щоразу делегація з інших класів, подивитися, чи дійсно цей клас держить першість по школі. Перспектива допомагає учням намалювати контрольну ціль, за яку повинні боротися всі учні школи.

3. ПЛАНУВАННЯ САМООБСЛУГОВУВАННЯ УЧНІВ В СІЛЬСЬКІЙ ШКОЛІ

Самообслуговування в школі - праця учнів щоденна. Кожного дня по кілька учнів від кожного класу приймають в цьому посильну участь. Якщо праця учнів по самообслуговуванню проходить в школі безпланово і ця праця ще не стала частиною загальної справи всього загальношкільного колективу, то завжди така праця не принесе бажаних результатів і не буде мати ніякого виховного значення. Більше того, така праця буде ще заважати в наведенні чис-

тоти та порядку в школі, виховувати в учнів невірне відношення до виконуваної ними роботи.

Тому важливо, щоб із запровадженням в школі самообслуговування на початку навчального року керівник школи разом з своїми педагогами чітко визначив мету, обсяг роботи і спланував в річному плані школи всю роботу учнів по самообслуговуванню. А.Д.Гордін з приводу цього пише, що "перш за все повинна бути чітка сформульована мета і визначений обсяг роботи"¹. Тоді вся робота по самообслуговуванню буде проходити організовано і матиме великий виховний ефект.

При плануванні цієї роботи учнів слід визначити зміст праці учнів по самообслуговуванню і намітити всі ділянки, на яких вони будуть працювати, розподілити рівномірно сили шкільного колективу та їх обов'язки, кожному учню визначити обов'язки по кожному виду праці, враховуючи їх вік, стать і фізичні можливості.

Наприклад,ведемо перелік робіт учнів по самообслуговуванню середньої школи, які вони виконують на протязі навчального року.

№	Види робіт	Класи	Відповідальні за виконання
1	2	3	4
1.	Підтримування чистоти і порядку в класних кімнатах, догляд за збереженням майна в них.	I-XI	Чергові, старости класів
2.	Шерство старших над молодшими: допомога в присиранні класів, у виготовленні навчальних посібни-	III-XI	Старости класів

¹ А.Д.Гордин. Коллективное самообслуживание школьников. -М.: "Просвещение", 1965. - С. 199.

1	2	3	4
	кІв, в ремонті книжок, в налагодженні чергування тощо.		
3.	Прибирання кабінетів, майстерень та інших об'єктів:		
а/	столярної майстерні	УІ	Старости класів
б/	слюсарної майстерні	УШ	
в/	фізичного кабінету	Уш	
г/	хімічного кабінету	ІХ Х	Бригадир чергового класу Бригадир чергового класу
д/	коридорів		
е/	провітрювання класних кімнат	Всі класи	Чергові по школі
4.	Прибирання шкільного подвір'я.	УШ-ХІ	Старости класів
5.	Робота в бібліотеці:		
а/	ремонт книжок	ІУ-У	Старости класів
б/	допомога в технічному оздобленні книжок	Уш	
6.	Чергування по школі.	УП-ХІ	Бригадир чергового класу
7.	Ремонт навчних посібників по завданню вчителів.		Учні, яким доручає вчитель
8.	Оформлення різноманітних стендів.	УШ-ХІ	По завданню вчителя окремі учні
9.	Ремонт шкільної меблі.	УІ-ХІ	Учні школи
10.	Робота на шкільній кіностудії, фотостудії	УІ-ХІ	Керівник кіно-студії
11.	Підготовка школи до святкових днів, художнє оформлення шкільних приміщень.	ІХ-ХІ	Ради громадських організацій
12.	Робота в шкільному буфеті.	ІУ-У	Спеціальні чергові
13.	Поточний ремонт споруд на спортмайданчику.	УШ-ХІ	Фізорги класів
14.	Догляд за квітами, кімнатними рослинами.	І-ХІ	Старости класу

1!	2	!	2	!	4
15.	Прибирання вулиць міста, села порядком IX-XI шерства.				Учком школи
16.	Організація бесід з учнями та батьками, I-XI випуск стінгазет, присвячених питанням самообслуговування учнів в школі, сім"ї.				Ради громадських організацій. Батьківський комітет школи

В школі слід чітко спланувати роботу учнів по самообслуговуванню, розподілити учнів на робочі ділянки. При плануванні роботи учнів по самообслуговуванню враховуються позачергові роботи учнів, які виникають в школі в процесі роботи на протязі року, розстаневку сил учнів робимо так, щоб не було перегрузки окремих учнів або, навпаки, недогрузки, що веде до бездіяльності учнів. Кожному учню доводяться завдання, які вони повинні виконати в певний строк. Ці завдання одержують учні в спеціальних пам"ятках. В пам"ятці записуються всі обов'язки, які перед учнями ставляться. Це дає можливість краще контролювати роботу учня по самообслуговуванню на кожній ділянці роботи.

П А М" Я Т К А

учня X класу Миколи Б. по самообслуговуванню
середньої школи на першу чверть навчального
року

1. В школі кожний учень повинен робов'язково займатись, крім навчання, суспільно корисною працею, яка б давала користь учню і школі, зразково поводитись.

2. В першій чверті ти повинен виконати слідуучу роботу в школі: до 20 жовтня приймати участь з класним колективом по

надання допомоги колгоспу в збиранні врожаю сільськогосподарських культур, в чергуванні разом з товаришами по своєму класу та школі до 27 вересня, подати допомогу учням 7-го класу у виготовленні в шкільній майстерні лопати для прибирання снігу, разом з учнями Степаном Б., Іваном В. допомогти класному керівнику до 5 листопада оформити класну кімнату та приміщення школи до святкових днів, до 1 листопада виготовити в шкільній майстерні один наочний прилад з фізики, який ти сам повинен придумати, щоденно бережливо поводитись з навчальними посібниками, якими користується в школі, на протязі чверті доглядати закріплену за тобою в шкільному саду яблуню.

3. Коли припаде черга чергування по класу чи школі, з'являється на чергування без запізнення і виконувати роботу добросовісно і якісно.

4. Пам'ятай, що виконання доручених робіт тобі, ти зобов'язаний виконувати в строк і про виконання доповідати члену учкому класу або черговому члену учкому школи.

4. ОБОВ'ЯЗКИ ЧЕРГОВИХ ПО КЛАСУ, ПО ШКОЛІ, ЗАВГОСПА БУДИНКУ, ЧЕРГОВОГО ЧЛЕНА УЧКОМУ

ОБОВ'ЯЗКИ ЧЕРГОВИХ ПО КЛАСУ

1. Чергового по класу назначав староста класу на тиждень.
В 1-4 класах зірочки, а в 5-11 класах - по 2 чол.

2. В школу приходити за півгодини до початку навчання і підготувати клас до навчання.

3. Слідкувати, щоб на перерву всі учні виходили з класу.

4. Чергові відповідають за збереження класного майна і клас-

ної кімнати.

5. Прибирають класну кімнату і прикріплені до класу приміщення, підмітають підлогу, витирають всьогою ганчіркою парти, класну дошку і підлогу біля неї, поливають водою квіти, в середу і суботу разом з ячними класу проводять генеральне прибирання класу і прикріплених до класу приміщень.

6. Здають клас черговому класу по школі в присутності техпрацівника школи.

7. Слідкують за роботою сантрійки класу і допомагають їй в роботі.

8. Звітують на класних учнівських зборах перед учнями. Учні оцінюють їх роботу.

ОБОВ'ЯЗКИ ЧЕРГОВИХ ПО ШКОЛІ

1. Чергові учні по школі назначаються з чергового класу на тиждень.

2. Чергові учні по школі назначаються відповідальними за чергування класу по школі або бригадиром чергового класу.

3. Черговий клас відповідає за порядок по школі протягом тижня.

4. Учні чергового класу приходять до школи за 25 хвилин до початку навчання в школі.

5. Відповідальний за чергування класу по школі або бригадир приймають чергування від техпрацівника і доповідають про це адміністрації школи, розставляють пости, які визначила дирекція школи.

6. Щоденно перевіряють стан класних кімнат, шкільних приміщень і виставляють оцінки кожному колективу класу на спеціальному стенді в коридорі школи.

7. Випускають газету про життя школи за тиждень.

8. Підводять підсумки роботи класів по самообслуговуванню за тиждень і розподіляють місця класів, яке вони зайняли по школі.

9. Здають чергування наступному класу в присутності вчителя школи.

ОБОВ'ЯЗКИ ЗАВГОСПА БУДИНКУ

1. Відповідає за збереження меблів і Інвентаря будинку.

2. Перевіряє стан будинку, кабінетів, чергових по класах, коридору.

3. Дає учням Інвентар для прибирання приміщення, після прибирання приймає на збереження виданий Інвентар.

4. Допомогає черговим по школі учням при виконанні ними своїх обов'язків.

5. Організовує учнів будинку на ремонт і підготовку його до зими.

6. Організовує озеленення квітами свєї будинок.

7. Звітує перед директором школи про свою роботу.

ОБОВ'ЯЗКИ ЧЕРГОВОГО ЧЛЕНА УЧКОМУ ШКОЛИ

1. Перевіряє явку чергових учнів по класах і школі до школи.

2. Разом з черговими класів І по школі перевіряє при вході в шкільні приміщення зовнішній вигляд учнів.

3. На перервах перевіряє роботу чергового класу І допомагає встановлювати йому належний порядок в школі.

4. Слідкує за виходом учнів з шкільних приміщень після закінчення навчального дня.

5. Присутній при підведенні підсумків соціалізації класів за тиждень.

6. Доповідає учкому школи про хід чергування учнями в школі, в окремих класах.

Педагогічне керівництво самообслуговуванням не можна обмежувати лише навчанням дітей навичками праці. Важливо залучати дітей до таких видів праці по самообслуговуванню, які входили б в загальну систему виховної роботи школи. Тільки в такому випадку самообслуговування учнів буде ефективним виховним засобом і педагогічне керівництво цим важливим видом праці дітей буде здійснювати весь педагогічний колектив школи. Важливим умовою в цьому напрямку роботи школи є єдність зусиль всього педагогічного колективу. Тому ми розділяємо думку С.А.Дем'янчука про те, що "праця по самообслуговуванню проводиться в школі під керівництвом всього педагогічного колективу"¹. Це повинно бути характерним для кожної школи. Тоді школа може успішно розв'язувати всі питання трудового виховання учнів.

¹ С.А.Дем'янчук. Самообслуживание учащихся как предство их трудового воспитания /Школа и производство, 1960. № 9. - С. 49.

5. БЕРЕЖЛИВІСТЬ - ТРАДИЦІЯ ШКОЛИ

Поступово самообслуговування входить в побут школи і тоді праця учнів на певних виробничих ділянках стає традиційною, в школі починають вироблятися свої трудові традиції. Виконуючи ті чи інші види праці, учні одержують не тільки практичні уміння і навички, а й вчаться цінити все те, що створено працею людини, бережно відноситися до державного майна.

Вчителі кожної школи знайомлять учнів з строками користування даним предметом, його вартістю. Кожний предмет в класі, в школі повинен бути закріплений за учнями. В школах систематично проводяться бесіди з учнями про збереження шкільного майна. Вчителі організовують з учнями читання книжок, газет і журналів, в яких розповідається про те, скільки людям приходится втрачати часу на виробництво різноманітних предметів, які необхідні для життя людини.

Досвід багатьох шкіл показує, що у вихованні бережливого ставлення до державного майна саме головне - це організація життя дитячого колективу, свідомість кожного учня, що він - господар своєї школи.

У вихованні традиції бережливого відношення до державного майна велику допомогу вчителям надають громадські організації, члени виконкому міських та сільських Рад, батьківського комітету школи. Вони проводять з учнями відповідні бесіди, перевіряють, в якому одязі учні приходять до школи, чи всі костюми в них в порядку, пришиті гудзики до сорочки, очищено взуття від бруду та ін. Такий догляд за одягом дозволяє учням носити одяг в довгі огороки, привчає до охайності.

Між учнями школи на протязі навчального року розгорнуто змагання за краще збереження шкільних приміщень і устаткування школи.

В багатьох школах учні неохайно поводяться з письмовим приладдям, зошитами, підручниками, які обмінюють в бібліотеці. Це результат того, що педколективи шкіл не надають цьому важливому питанню належної уваги.

Потрібно, щоб в кожній школі стало традицією, коли учні передавали б свої підручники молодшим товаришам охайними, такими, які вони одержали в школі. Для цього, педколектив школи ще на початку навчального року розпочинає роз'яснювальну роботу з учнями. Учні розповідають і на конкретних прикладах показують, скільки праці, державних асигнувань, людей витрачають на виробництво паперу, для того, щоб потім виготовити зошит чи книжку. З учнями проводяться екскурсії в місцеву типографію, де учні переконаються наочно процесами роботи складних машин, з роботою друкарського цеху. Тут учні переконаються в тому, що виготовлення книг, зошитів — це велика колективна праця їх батьків. Потрібно в школі систематично організовувати учнівські виставки, на яких учні вчать, як слід охайно тримати книгу, зошит. Виставку зошитів, книг оглядають не тільки учні та вчителі. Тут завжди можна побачити представників громадськості села, міста.

Пошкодження устаткування, меблі, шкільних приміщень, які сталися з вини самих учнів, повинні усувати учні, їх батьки. Це виховуватиме в учнів відповідальність за збереження всіх предметів, які за ними закріплені для постійного користування.

6. ОРГАНІЗАЦІЯ ЗМАГАННЯ УЧНІВ ПО САМООБСЛУГОВУВАННЮ

Вся праця учнів по самообслуговуванню проводиться під керівництвом вчителів. В ІУ-ХІ класах керівництво цією працею не слід покладати на класних керівників. Працею учнів по самообслуговуванню разом з класними керівниками повинні керувати і інші вчителі, які викладають в даному класі. Вони можуть перевіряти, як учні присирають класні кімнати, допомагають в організації праці учнів і підведенні підсумків змагання між класами. Кожний вчитель повинен слідкувати, які під час праці учні дотримуються санітарно-гігієнічних вимог та правил техніки безпеки, як учням подають допомогу місцеві медичні працівники в питаннях догримання правильного режиму прибирання, провітрювання, санітарного стану класних кімнат школи.

Обов'язок громадських організацій школи під керівництвом вчителів проводити праця учнів по самообслуговуванню на основі широкого розгортання змагання між учнями, класними колективами, піонерськими загонами та комсомольськими групами.

Організація змагання учнів по самообслуговуванню сприяє вихованню в них любові до праці, розвиває ініціативу і самодіяльність кожного учня.

Невірно буде, коли змагання учнів по самообслуговуванню буде організовуватись по вказівках директора школи, вчителів, ініціатор змагання учнів в школі - учком школи.

Змагання учнів по самообслуговуванню педколектив школи організовує як по виконанню окремих епізодичних завдань, так і постійних доручень, виконання яких вимагає певний відрїзок

часу. Так, окремі класи змагають між собою за краще прибирання класних кімнат, збереження класної кімнати, устагкування свого класу і т.д.

Під керівництвом членів учкому працюють колективно і ведуть змагання за кращий класний колектив школи.

Головна умова змагання - це добре налагоджений облік і глибока перевірка результатів праці по самообслуговуванню.

В процесі змагання учні залучаються до контролю, обліку своєї роботи і підведенню її підсумків. Ще в початкових класах підколектив вчить учнів правильно оцінювати результати праці своїх товаришів. Правильна організація перевірки результатів праці кожного колективу, правильна оцінка її роботи має великий виховний ефект, бо це привчає учнів помічати і викривати недоліки, безпорядки, вимагає товариша від товариша якісного виконання своєї цікавої і захоплюючої роботи учнів по самообслуговуванню себе і своїх товаришів.

Досвід школи показує, що змагання робить працю захоплюючою, викликає стремління працювати краще, коли робота контролюється систематично і одночасно перевіряється, коли про результати праці кожного учня, колективу школа доводить до відома всіх своїх товаришів.

В школі створюється загальношкільна комісія, в склад якої, крім старшокласників, входять і учні молодших класів. Загальношкільна комісія веде контроль за роботою учнів по самообслуговуванню в школі і дома. В кожному класі є своя комісія. Класні комісії ведуть облік роботи в своїх класах, приймають участь

в організації чергування по школі, повідомляють результати праці учнів класу по самообслуговуванню загальношкільної комісії.

Результати праці учнів загальношкільна комісія повідомляє учням через шкільний радіовузол, стінну пресу, стенд обліку праці, щопонеділка на лінійці при передачі чергування одного класу другому. Члени учкому школи подають посильну допомогу загальношкільній комісії по налагодженню контролю і обліку праці учнів. Кращими класами рахуються ті, що займають по школі перші три місця. Цим класним колективам вручаються порохідні випелли, видаються безкоштовні квитки в кінотеатр, організуються екскурсії в обласний центр.

У кожному класі школи самі учні разом з санітарною комісією, старостою класу ведуть облік виконання учнями класу тих чи інших трудових завдань в спеціальних "Щоденниках трудових справ класу". В таких "Щоденниках" записи ведуть чергові по класу учні. Тут фіксується дата і вид роботи, виконаної учнем, виставляється оцінка за якість роботи класному колективу, обліковується основна робота, виконана учнем вдома. При оцінці роботи класного колективу враховується вчасність виконаної роботи, уміння правильно користуватись відповідним знаряддям і матеріалом.

Записи учнів в "Щоденниках" говорять про велику любов учнів до праці, бажання вийти перемищем в знанні. Ось деякі з них. Учениця третього класу Жени Н. пише: "16 березня 1990 року. Чергувала, підмела клас. Дівчатка вигерли дошку, парти. Вдома допомогали мамам мити посуд. і годувала свої кролики, доглядала кімнатні рослини. Наша жовтеньська група одержала

за чергування "5". Це говорить про те, що ми вже добре навчилися прибирати свій клас".

А Толя Д. так записав: "Чергував в класі. Це було 3 лютого 1990 року. Чисирив стіл, підмів підлогу біля дошки. Підлив води в класні рослини. Тепер я вдома прибираю з стола, мию посуд, доглядаю за кімнатними рослинами, годую свого "джека" /собаку/".

А ось запис десятикласника Василя Г.:

"4 травня 1990 року. Сьогодні з Марією К. Ми помили підлогу в класній кімнаті, зробили генеральне прибирання фізичного кабінету, провітрили класну кімнату. Учні класу працювали на полях учнівської навчально-виробничої бригади. Свої завдання вони набагато перевищили, за що одержали подяку від ради бригади.

Вдома рубав дрова. Доглядав королю. Після виконання домашніх завдань займався спортивною гімнастикою. Самоослужуючи себе, ми робимо своє життя ще цікавішим, змістовнішим".

В своїй практичній педагогічній роботі по організації соціалістичного змагання учнів по самоослужуванню наш підколектив переконався, що дуже важливим засобом його організації може бути гра.

Коли правильно організуєш гру з учнями, то вони так захоплюються нею, що і не помітять, що виконують певну посильну працю на користь суспільства. Наприклад, в Токарівській середній школі Житомирської області учні на загальношкільних зборах виявили цікаву ініціативу. Після зборів вони виготовили великий художньо оформлений стенд, намалювали маршрут від своєї

школи до столиці України - Києва приблизно так: Токарів - Нов. Волинськ - Житомир - Кочерів - Ставище - Святошино - Київ.

В грі приймали участь всі класи школи. Вирішили, що в суботу спеціальна комісія учнів підводить підсумок праці учнів по самообслуговуванню за тиждень.

Переможцям вручались припорці, які кожного разу на стенді пересувались на станцію ближче до Києва. В кінці навчального року класний колектив, який перший прибуває до станції Київ, одержує безплатно пугівку на поїздку до Києва всім класом. Виховне значення такої гри велике. На протязі навчального року йде боротьба між класами за першість. Крім цього, в школі практикують при підведенні підсумків праці учнів по самообслуговуванню такі заходи заохочення учнів: оголошення подяки колективу класу на урочистій лінійці, нагородження шкільним перехідним вимпелом "За зразковий санітарний стан класу", заносяться кращі учні в книгу пошани, фотографують на фоні шкільного прапора, нагороджують грамотами школи, відзначають кращих учнів-трудівників на святі праці школи тощо.

Змагання між класами, щоденний контроль і облік праці учнів по самообслуговуванню, заходи заохочення учнів і окремих колективів, систематичне ознайомлення учнів школи з результатами праці кожного учня, окремих учнівських колективів - все це дає можливість підколективу кожної школи навести зразковий порядок і чистоту в школі, одержати не тільки економію державних грошей, а й виховати в учнів почуття відповідальності за свою школу, створити умови для виховання навичок організованої колективної праці, виховати любов до праці, зміцнити дитячий колектив.

РОЗДІЛ Ш. ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАЦІ УЧНІВ ПО САМООБСЛУГОВУВАННЮ В ШКОЛІ

Форми організації праці учнів по самообслуговуванню в середній школі є різні. Ця робота проводиться індивідуально кожним учнем /догляд за власною постіллю, одягом, взуттям/ і колективно /чергування всього класу по школі, праця учнів класом на ремонті приміщень тощо/.

Форми організації праці учнів по самообслуговуванню залежить від того, який об'єм роботи судять виконувати учні, скільки учнів приймає участь в цій роботі, на протязі якого періоду будуть виконувати учні дану роботу, який вік та стать учнів.

Ч е р г у в а н н я - форма залучення учнів до вирішення самих важливих питань життя класу, форми виховання громадськості, активності і принциповості, турботи господаря класу. Чергують частіше учні одного класу, які добре знають один одного.

Р е й д - це епізодична перевірка і контроль за працею учнів по самообслуговуванню в класі, в школі і вдома. Рейдова бригада може створюватись з учнів різних класів і на різний період часу.

Бригада учнів - це постійний колектив учнівський, який виконує певну роботу, що вимагає умінь, якими володіють не всі учні. Вона складається з учнів одного класу і може складатись з учнів різних класів.

І. ЧЕРГУВАННЯ ПО КЛАСУ

Виконання праці по самообслуговуванню класного і загальношкільного колективу потрібно порядком чергування учнів. Чергу-

вання учнів по класу щоденно, по об'єму ця робота невелика, виконують учні II на користь свого класного колективу. У кожному класі за графіком щодня старостою класу призначаються чергові учні. Трудове виховання учнів в школі починається з залученням їх в працю по самообслуговуванню свого класного колективу. Спочатку чергові виконують роботи, які безпосередньо пов'язані з організацією урскіх: вони перевіряють чи є чорнило у чорнильницях, заготовляють крейду, відповідні наочні посібники та ін.

Найбільш доцільно в I-У класах призначати черговими по класу по 1 учнів, а в VI-XI класах по 3 учні, причому обов'язково один з них призначається старшим. Призначення одного учня старшим черговим буде більш розвивати організаторські здібності учнів, посилить їх відповідальність за виконання дорученої справи. Обов'язки старших учнів повинні виконувати всі учні класу. Вчителі повинні виховувати у чергових класу, школи уміння розпоряджатися в час свого чергування, а учнів всього класу - підкорятися черговим.

Організувати чергування в класі потрібно так, щоб обов'язково кожний учень приймав участь в чергуванні і кількість часу, який учні витрачають на самообслуговування, не перевищували норми, визначені Положенням про самообслуговування в школі Міністерства народної освіти УРСР.

В практиці роботи школи зустрічаються різні варіанти чергування учнів по класу. В деяких школах учні чергують по одному дню, в деяких по три дні, а в більшості шкіл по тижню.

Коли учні чергують один день, то навички, які вони набули під час чергування, вони не можуть міцно закріпити, так як одні-

дурний день чергування знову наступить лише через 15-17 днів. Це є недоліком такого чергування.

Позитивним в тижневому чергуванні учнів є те, що вони набуті уміння та навички по самообслуговуванню можуть добре закріпити, вони краще оволодівають правильними методами своєї праці.

На перших порах чергування учнів молодших класів протягом тижня стомлять їх. Тут доцільніше, щоб учні спочатку чергували по три дні в тиждень.

В старших класах кожної школи чергують учні по три чоловіки, а в молодших класах по п'ять. Досвід показує, що чергування зірочкою в молодших класах себе повністю виправдовує. По два учні в молодших класах чергувати не можуть, бо вони ніколи не справляться з своїми обов'язками і це буде впливати на якість організації самого чергування.

Зірочка розподіляє свої обов'язки приблизно так: два учні стоять на посту при вході в клас, їх обов'язок перевіряти чистоту одягу та взуття учнів, слідкують, щоб під час перерви учні не заходили в клас; два учні слідкують за чистотою класу, провітрюють клас, поливають квіти; один учень відповідає за чергування всієї зірочки. Учні працюють колективно, вчать ся працювати дружно, вимагають від своїх товаришів виконання певних вимог. Відповідаючи за певну ділянку роботи, кожний почуває себе відповідальним за діяльність всього колективу класу. В цьому саме переваги виховного значення такого чергування.

При якій праці учнів по самообслуговуванню, не дивлячись на те, що класний керівник відповідає за клас, погрібно розви-

вати і виховувати в кожного учня ініціативу і самодіяльність.

Чергування учнів по класу. Школі потрібно старанно обліковувати і оцінювати. Цю роботу повинні виконувати старости класів.

Надаючи широку ініціативу учням в справі організації чергування учнів, вчителі повинні весь час враховувати в них об'єктивне ставлення до оцінки роботи своїх товаришів, вчити їх давати правильну оцінку, а потім доводити їх до кожного учня. Чергові учні нашої школи ведуть щоденник чергового, який потім здають черговому по школі класу. Черговий по школі клас через учнівський комітет школи доводить наслідки роботи по самообслуговуванню до відома всіх учнів школи.

2. ЧЕРГУВАННЯ ПО ШКОЛІ

Для виконання робіт по прибиранню коридорів, подвір'я, для систематичного спостереження за порядком в школі організовується чергування по школі одного із класів. Чергування організовується по певному графіку. До виконання цієї роботи залучаються по черзі всі учні. Чергують по школі учні старших класів. Якщо в школі мало класів, то можна чергування учнів по школі встановити з 5 класу. Учитель повинен добре підготувати учнів до чергування, а потім всі функції по керівництву чергуванням учнів класу по школі передати члену учнівського комітету, активу учнів. Початок чергування учнів класу по школі в усіх школах потрібно починати в понеділок. Це потрібно робити на лінійках при підведенні підсумків чергування.

Про те, що цього тижня чергує такий то клас, потрібно опуб-

дікувати в стінній пресі, оголосити по шкільному радіоузлі.

Чергові учні розподіляються по постах, які визначила дирекція школи. Відповідальний черговий, член учнівського комітету, староста класу, вчителі весь час перевіряють роботу учнів під час чергування. При передачі чергування іншому класу учні, які незадовільно чергували, виходять вперед. Ім оголошується попередження. Можливо, при повторенні подібних випадків усувати від чергування таких учнів на певний період. Учням, які особливо відзначилися під час чергування, оголошується подяка.

Під час чергування учнів класу по школі потрібно правильно розподілити обов'язки учнів на постах. В окремих школах розподілені обов'язки учнів під час чергування по школі так:

За півгодини до початку навчання учні займають свої пости, які приймають від техпрацівників школи. Два чергових стоять біля дверей при вході в кожне приміщення і слідкують, щоб ні один учень не ввійшов в грязьому взутті та одязі в школу, щоб учні спокійно входили в школу. Два чергових учні слідкують по всій школі, щоб учні не порушували дисципліни під час перерв. Окремо визначаємо чергових, які організовують з учнями ігри на перервах. Тут вчителі допомагають підібрати черговим ігри, щоб вони не були шумними. Один учень чергує біля буфету, а чотири учні на шкільному подвір'ї, два на спортивному майданчику школи та ін.

Чергові учні класу підтримують чистоту і порядок по всій школі. Чергові учні з'являються на лінійці перед дирекцією школи.

Педагогічні колективи тих шкіл, де навчання проводиться в

дві зміни, повинні дуже уважно ставитись до організації самообслуговування в школі. Вони повинні всю роботу по самообслуговуванню спланувати так, щоб чергові учні першої зміни проводили поточне прибирання класних кімнат і навчальних кабінетів, коридорів, приміщень, а після передачі цю ж роботу продовжили б учні другої зміни. Друга зміна одержує приміщення готове до навчання, а після уроків готує приміщення на другий день.

3. БРИГАДИ, ЛАНКИ, ТРІАДИ ПО САМООБСЛУГОВУВАННЮ

Для виконання більш складних робіт і які вимагають значно більшу затрату праці /змащування, натирання і миття підлоги, ремонт мебелі/ створюються спеціальні бригади учнів різних класів або одного класу на тривалий час. Так, роботи по натиранню, змащуванню і миттю підлоги класів, коридорів навчальних корпусів і допоміжних приміщень школи успішно виконує створена бригада учнів старших класів. Бригада обов'язково повинна мати своє ділянка роботи, кожний член бригади повинен знати свої обов'язки, які він виконує в бригаді. Бригаду очолює бригадир, якого обирають самі учні, а вся робота бригади проходить під керівництвом директора школи. В кожній школі керівство над такими бригадами бере комсомольська організація школи. Праця учнів в бригадах організовується, виходячи з умов кожної школи. Облік роботи в бригаді веде обліковець, обраний з учнів школи по наступній формі:

№	: Клас	: Прізвище, ім'я	: Скільки днів	: Скільки всього	: Скільки го-
:	:	учня	:	в місяць пра-	го учнів пра-
:	:	:	: цював учень	: цювало на	: вали учні
:	:	:	:	: об'єкт	:

Яку роботу виконали:	Хто відзначився:	Яке місце в:	Оцінка за
:	на роботі	: змагання	: роботу
:	:	: зайняв учень,	:
:	:	: ланка	:

Бригадир бригади /Підпис/

Керівник роботи /Підпис/

Обліковець бригади /Підпис/

На початку нового навчального року дирекція школи разом з учнівським комітетом підводить підсумки роботи бригади і намічає нові завдання членам бригади.

Досвід показує, що такі бригади приносять велику користь своєму колективу, школі, суспільству.

На невеликих ділянках роботи організовуються ланки, трійки. Вони бувають тимчасові і постійні. В таких ланках, трійках члени бригад учнів можуть бути Інструкторами. Свій досвід, який набули вони в бригаді, можуть передавати своїм товаришам. В молодших класах працюють сантрійки, які ведуть спостереження за охайністю учнів.

4. ДЕНЬ ПРАЦІ

В кожній школі проводиться не тільки щоденне прибирання, а й генеральне прибирання приміщень, шкільного подвір'я та інших об'єктів. В залежності від того, як учні вміють підтримувати порядок, чистоту в школі, встановлюється строки генеральних прибирань. Такі генеральні прибирання /день праці/ на початку навчального року можна проводити один раз на дві тижні в суботу, а потім один раз на місяць також в суботу. Генеральне прибирання проводиться перед народними святами - 7 листопада.

да, Нового року, Перше Травня, Різдва, Трійці та ін. Генеральне прибирання проводиться за участю всіх учнів школи. Працю учнів педагогічний колектив школи організовує в цей день окремо по класах. Кожному класному колективу, крім своєї класної кімнати, доручається ще прибирати приміщення кабінету, коридорів і т.д.

Відповідальний клас відповідає за виконання дорученої роботи, йому можна пред'явити вимоги в будь-який час. Учні працюють по бригадах, ланках, трійками. Колективна праця учнів виконується з бажанням, цікаво, і затримує учнів після уроків недовго. Після закінчення праці учнів здають її черговому класу або загоспу будинка. Якщо праця учнем виконана неякісно, його заставляють переробити її заново. Підготовка до свят вимагає більшого напруження праці.

Учні працюють на шкільному подвір'ї, приводять в порядок квітники, ремонтують огорожу і т.д. Підколектив школи завжди продумує всі деталі цієї праці, тому вона дає певний виховний ефект, формує учнівський колектив.

5. КУТОЧОК ПО САМООБСЛУГОВУВАННЮ В КЛАСІ, ШКОЛІ

Ми вже вище говорили про те, що для вироблення в учнів сталих навичок і звичок у справі самообслуговування кожний вчитель повинен бути вигогливий до учнів. У школі весь час повинно виховуватись непримиренне ставлення до неохайності особистих речей учнів, обладнання, навчних посібників тощо. Учень не повинен ходити з відірваним гудзиком, неохайно прийтим коміром, у брудному взутті і т.д. Керівники школи, вчителі повинні створити всі умови для того, щоб не допустити до такого становища, щоб

учні були нехайні. Вчителі повинні добиватись, щоб їх вихованці виконували цю високу заваду. Для того, щоб в учнів не було підстав для виправдання у школі потрібно організувати "куточки самообслуговування". Крім загальношкільного "куточка самообслуговування" в школі можуть бути організовані в кожному класі такі куточки.

Класний "куточок самообслуговування" організовується учнями класу під керівництвом класного керівника. Хлопчики класу виготовляють в шкільній майстерні з картону або фанерного листка ящик трикутної форми. Дівчатка класу обшивають його матерієм. Щоб красивіший він був, оздоблюють лицеву сторону власними вишивками, малюнками. Класний куточок вивішується в класній кімнаті поряд з учнівським куточком.

В класному "куточку самообслуговування" учні класу утримують все необхідне для проведення поточного ремонту одягу. Тут повинні бути голки, нитки, ножичі, гудзики, кусочки матеріалу для ремонту одягу та інше. Послугами класного куточка користуються тільки учні даного класу.

Загальношкільний "Куточок самообслуговування" краще всього організувати на шкільному подвір'ї. Учні старших класів виготовляють в шкільній майстерні з дерева і кусочків фанери станид у вигляді газетної вітрини. Лицеву сторону красиво оздоблюють, у верхній частині оформляють заголовок "Куточок самообслуговування" учнів Іоданськоїсередньої школи". "Куточок самообслуговування" фарбується масляними фарбами. В середині робляться полицки для розміщення в ньому різних предметів побутового користування. Можна предмети розміщати в ньому по відділах. Тоді

ним було краще користуватися. В загальношкільному "Куточку самообслуговування" може бути два відділи: Відділ по ремонту одягу і відділ по ремонту взуття. У відділі по ремонту одягу знаходяться всі предмети, які необхідні для ремонту одягу: шітка для чищення одягу, гудзика, нитки, голки, ножиці та ін. У відділі по ремонту взуття є цанхи, клочки з берези, крем для чищення взуття, шітки, молотки; ципці та ін.

Всі ці предмети можна придбати за рахунок коштів, які надходять в касу школи від реалізації врожаю з учнівських навчально-дослідних ділянок, за збір металолому та макулатури і ін.

Класний "Куточком самообслуговування" завідує один з учнів старших класів школи. В "Куточку самообслуговування" повинен бути список предметів і ведеться журнал по видачі предметів учням.

Послугами загальношкільного "Куточка самообслуговування" повинні користуватись всі учні школи.

В зв'язку з запровадженням в школах самообслуговування змінюється і методи праці технічних працівників школи. Тепер вони не тільки повинні проводити роботу по прибиранню шкільних приміщень, опалювати всі приміщення і т.д., а й допомагати педагогічному колективу школи виховувати любов учнів до праці, вчити їх правильно виконувати всі роботи по самообслуговуванню в школі.

6. САНІТАРНО-ГІГІЄНИЧНІ ВИМОГИ ТА ТЕХНІКА БЕЗПЕКИ УЧНІВ ПРИ САМООБСЛУГОВУВАННІ

Охорона праці, техніка безпеки і санітарно-гігієнічні вимоги є важливими умовами будь-якого виробництва в нашій країні.

Держава асигнує щороку величезні кошти на поліпшення умов праці трудящих, на заходи профілактики устатов, на навчання робітників безпечних прийомів праці та пропаганду правил техніки безпеки.

Безликим піклуванням оточена в нас молодь. Для неї на виробництві встановлюються такі норми виробітку, які забезпечують правильний фізичний розвиток молодого організму, відкривають великі можливості для всебічного розвитку людини.

Визначна роль в цьому належить школі. Адже саме школі належить готувати і виховувати свідомих і освічених людей, що мають міцне здоров'я, здатних до фізичної та розумової праці в різних галузях народного господарства.

Запровадження самообслуговування в школі є важливим засобом виховання учнів. Рациональна організація самообслуговування в школі повинна сприяти дальшому зміцненню здоров'я учнів.

Щоб запобігти стомлюванню учнівського організму, треба створити для кожного учня під час самообслуговування необхідні санітарно-гігієнічні умови, враховуючи їх вікові та індивідуальні особливості. Праця учнів по самообслуговуванню повинна зайняти відповідне місце в режимі дня учня. При виконанні робіт по самообслуговуванню учні повинні завжди бути в спеціальній /рукавиці, фартухи, спецвзуття, захисні окуляри, халати/. Кожен вчитель повинен пам'ятати, що не слід доручати учню дуже важку і дуже запилу роботу, щоб не пошкодити його здоров'я. Не рекомендується дозволити працювати учням босими і без головних убохів. Голову /особливо дівчаткам/ пов'язати косинкою, щоб не заплывалося і не завважало працювати волосся. Під час негоди

учні не повинні працювати. Перш ніж залучати до самообслуговування учнів будь-якого віку, потрібно щоб шкільний лікар оглянув їх і довів до відома вчителів школи про стан здоров'я кожного учня. Хворих учнів не слід залучати до робіт по самообслуговуванню. На підставі даних лікаря вчителю легше розподілити навантаження учнів, врахувати їх індивідуальні особливості і стан здоров'я. Під час виконання учнями робіт по самообслуговуванню потрібно, щоб по класу, по школі був черговий санітар. Чергові санітарі повинні мати при собі переносну аптечку, щоб в разі необхідності подати першу медичну допомогу потерпілим. Знаряддя праці для учнів повинні бути полегшеного типу. При перенесенні вантажів учнів не слід перевантажувати, а обов'язково дотримуватись певних норм.

Для учнів I-III класів вага вантажів разом з тарою не повинна перевищувати I-I,5 кг, для учнів IV-VI класів - 2,5-3 кг, для VII-VIII класів - 4-5 кг, для IX-XI класів - 5-7 кг.

Часто при самообслуговуванні учні користуються носилками. Носилки повинні бути легкими і вишувати вантаж відповідної ваги.

Неправильно роблять ті вчителі, які ставлять працювати учнів молодших класів на однакових умовах з учнями старших класів. Учні молодших класів, працюючи разом з старшокласниками, намагаються не відставати від них, внаслідок чого перевтомлюються. Найбільш сприятливим часом виконання робіт по самообслуговуванню учнями є години після закінчення занять в школі.

Педагогічний персонал кожної школи повинен систематично

9. Чистити й зберігати робочий інструмент, механічне приладдя, яким користуєшся під час самообслуговування.

10. Не залишати роботи без дозволу вчителя, робити хвилини відпочинку разом з своїми товаришами.

11. Помітивши недоліки в роботі повідомити вчителя. Без його дозволу не ліквідовувати непридатності устаткування.

12. Під час роботи на електроприладах дуже не нагинайся до предмета.

13. При обслуговуванні шкільних майстерень, кабінетів користуйся захисними окулярами, не бери руками працюючих станків та інших предметів.

14. При пошіві класти ножиці з правої сторони, зберігати голку в спеціально відведеному на це місці, не брати в рот голки, ґулавки, не зачіпати електропроводів, правильно обрізати нитки.

15. Не працюй, коли зіпсована штепсельна розетка, рубильник тощо.

16. Дотримуйся прийомів прасування виробів, правильно користуйся утюгом.

17. Не піднімай вантаж, який тобі не дозволяє вчитель.

18. Обережно користуйтесь газовою плиткою, запалюючи газову лампу, пали під та веді себе обережно з іншим побутовим інвентарем.

Вчитель повинен добитись глибокого усвідомлення учнями того, що без дотримання правил техніки безпеки працюючи по са-

самообслуговування не слід проводити. Порушення правил техніки безпеки може привести до нещасних випадків. Вчитель систематично проводить з учнями Інструктаж з техніки безпеки праці учнів по самообслуговуванню, незалежно від того, знають учні чи ні заходи безпеки, про які їм розповідає вчитель.

Перед початком роботи учнів по самообслуговуванню потрібно організувати перевірку знань учнів з техніки безпеки. Коло таких питань, по яких учні перевіряються, визначає вчитель разом з завучем школи. Серед заходів, які зберігають здоров'я учнів, ознайомлення їх з правилами техніки безпеки при виконанні праці в процесі самообслуговування займає дуже важливе місце. І обов'язком кожної школи добиватись, щоб її вихованці суворо дотримувались і виконували правила техніки безпеки під час виконання робіт по самообслуговуванню.

РОЗДІЛ IV. ВЗАЄМОВ'ЯЗКИ ШКОЛИ І СІМ'І ПО САМООБСЛУГОВУВАННЮ

З перших днів, коли школи перейшли на самообслуговування учнями, стало видно, що це дуже відповідальна, але й важлива робота для всього педагогічного і учнівського колективу школи. І що самим підколективам справитись буде трудно. Тому підколективи шкіл повинні до організації самообслуговування учнів в школі залучити батьків, громадськість села, міста.

Підколективи шкіл повинні розпочинати цю роботу з педагогічної пропаганди серед батьків, повсякденним зв'язком школи з батьками через класних керівників. Потрібно організувати цикли лекцій для батьків про працю учнів по самообслуговуванню в школі, сім'ї, про значення праці учнів по самообслуговуванню.

для виховання в учнів сумлінного ставлення до праці, їх увагу до батьків, навичок щоденної роботи про сім'ю і т.д.

Для батьків вчителі школи можуть скласти пам'ятки про самообслуговування учнів в сім'ї. В цих пам'ятках накреслюються основні вимоги з окремих видів праці учнів по самообслуговуванню в сім'ї; даються короткі поради щодо організації праці учнів по кожному класу окремо, перераховуються види праці, до виконання яких батькам **недозволяється залучати учнів тощо.** Наприклад, наведемо пам'ятку для батьків, учні яких навчаються в дев'ятому класі, складену вчителькою однієї з шкіл Острозького району.

П А М " Я Т К А

для батьків про самообслуговування дітей в сім'ї,
діти яких навчаються в 9 класі

Шановний батько /мати/ пам'ятайте наступне:

1. В школі і в сім'ї кожний учень класу повинен обов'язково займатись, крім навчання, ще й працею, яка б дала користь і сім'ї і суспільству.

2. Самообслуговування учнів є початковим стадією трудового виховання учня, воно сприяє розвитку в учнів ініціативи і самодіяльності, дисциплінує їх, виховує відповідальність за доручену справу, почуття приналежності за свій колектив, виховує повагу до праці і людей, доброзичливе ставлення до державного і громадського майна і т.д.

3. Залучаючи дітей до праці по самообслуговуванню, батьки повинні дотримуватись наступних вимог: давати дитині роботу під силу їй; не давати роботи, яка є непосильною або небезпечною для життя дитини; для кожної дитини встановити твердий режим дня,

дитина повинна робити ранкову гімнастику; перебувати на свіжому повітрі не менше, як дві - дві з половиною години на день; перед сном дитина повинна привести в порядок свій одяг та взуття та ін.

4. Учень 9 класу повинен виконувати вдома наступну роботу: щоденно доглядати одяг та взуття; прати та прасувати білизну і одяг; чистити і прасувати одяг з шерстяних тканин; виводити плями з одягу різними способами; ремонтувати одяг з використанням швейної машинки; штопати панчохи і носки; займатись художнім вишиванням, шиттям білизни та одягу /дівчатка/; ремонтувати взуття; доглядати спальну кімнату, свій побутовий куточок; вирощувати і доглядати квіти, ремонтувати меблі та приміщення, прибирати садирю; готувати продукти і їжу для сім'ї, садити дерева й доглядати їх; мити посуд і кімнатну підлогу; допомагати молодшим братом і сестрам у самообслуговуванні.

5. Забороняється батькам використовувати учня 9-го класу на прибиранні і вивезенні нечистот і збирань; опалювати квартиру без догляду дорослих, очищати сніг з дахів, проїжджих вулиць; мити, протирати вікна, ремонтувати електрику, нічне сторожування; доглядати інфекційних хворих, хворих тварин; заго-товляти лід на річці, всі роботи вночі.

6. Кожний батько повинен навантажувати роботою учня 9 класу вдома по самообслуговуванню самого учня по 2 години на день, а по самообслуговуванню сім'ї 2 год. 30 хв. на тиждень.

Подібні ж пам'ятки вчителі школи складають по всіх класах школи, з урахуванням певних педагогічних вимог щодо організації праці по самообслуговуванню учнів даного класу вдома.

Пам'ятки вчителі видають на руки кожному батьку свого класу. Вчителі школи проводять з батьками індивідуальні бесіди по питаннях самообслуговування учнів в сім'ї, дають їм корисні поради.

Рекомендуємо вчителям прочитати і обговорити колективно з батьками свого класу книгу "Корисні поради". Вчителі школи весь час інформують батьків, що їх діти вже засвоїли на уроках праці, домоводства, радять батькам, які з цих видів вартو доручати учням вдома. Це значно дає кращу можливість закріпити ті уміння і навички, які вони набули на уроці, встановити тісний зв'язок праці учнів по самообслуговуванню в сім'ї і уроками праці в майстерні, домоводства та ручної праці.

Прикріплені до школи медичні працівники місцевого медпункту систематично запрошуються до читання лекцій для батьків про санітарно-гігієнічні вимоги при самообслуговуванні.

Контроль за працею учнів по самообслуговуванню в сім'ї ведуть класні керівники, учнівський комітет та члени батьківського комітету школи.

Досвід передових шкіл Рівенської області показує, що велике значення в покращенні роботи учнів по самообслуговуванню в сім'ї має обмін досвідом роботи, як серед учнів, так і серед батьків.

Тут все залежить від того, як кожна школа зможе організувати цю роботу. В цих школах проводяться спеціальні вечори для батьків, де батьки обмінюються досвідом своєї роботи по залученню учнів до праці по самообслуговуванню, питання самообслуговування дітей в сім'ї виносяться на збори батьків. Батьки можуть

подавати школі велику допомогу в організації праці учнів по ремонту шкільних приміщень, виготовленню і ремонту меблів, заготівлі палива тощо.

Педколектив кожної школи повинен вести відповідну роботу з батьками, щоб вони не виконували роботу по самообслуговуванню за дітей.

На зборах батьків потрібно систематично відмічати преміями та грамотами кращих батьків, які особливо відзначилися по організації праці учнів по самообслуговуванню в сім'ї та надають певну допомогу школі в організації праці учнів в школі. Це дає можливість школі збільшити актив батьків, який стає міцною опорою школи в організації праці учнів по самообслуговуванню в школі і вдома. Батьків треба ознайомити з Положенням про самообслуговування дітей в сім'ї та школі.

Примірне навантаження роботою по самообслуговуванню на одного учня загальноосвітньої школи¹

Класи	В с і м " і		У шк.лі /кіль- кість часу на тиждень
	По самообслугову- ванню себе /к-сть часу на день/	По самообслугову- ванню сім'ї /к-сть часу на тиждень/	
I-II	2 год. 30 хв.	1 год. 30 хв.	1 год.
III-IV	2 год. 30 хв.	2 год.	1 год.
V-VIII	2 год. 30 хв.	2 год. 30 хв.	2 год.
IX-X	2 год.	2 год. 30 хв.	2 год.

ПРИМІТКА: В кількість часу, який учні витрачають на самообслуговування себе, включено час, що відводиться на ранковий і вечірній туалет, загартувучі процедури, фіззарядку і харчування.

¹ Подаємо згідно Положення про самообслуговування в загальноосвітніх школах Міністерства народної освіти УРСР.

В И С Н О В К И

З викладеного нами матеріалу можна зробити деякі висновки, а саме:

1. Самообслуговування в школі буде мати тоді лише виховну цінність, коли воно буде організовуватись школою з дотриманням певних педагогічних вимог; запровадження самообслуговування в школі дає певну економію державних грошей, які раніше використовували на утримання технічних працівників, ремонт шкільних приміщень тощо. Керівники школи повинні забезпечити раціональне використання цих коштів на придбання побутових машин і механізмів, господарського інвентаря та необхідного для проведення самообслуговування спецдагу; введення самообслуговування допомагає школі краще зберегти шкільні приміщення та обладнання і утримання його в кращому стані, ніж знаходилися вони раніше.

2. В умовах проведення праці по самообслуговуванню в школі загальноучнівський шкільний колектив, класні колективи легше піддаються згуртуванню, організації. Досвід роботи школи показує, що класні колективи 9-10 класів по самообслуговуванню завжди кращі, ніж 5-8 класів.

3. Самообслуговування учнів зближує школу з життям, привчає учнів працювати з молодих років. Визначний художник слова, геніальний російський письменник Л.М.Толстой писав: "На вищому ступені важливо, щоб діти привчалися що з них ліг працювати".

4. Самообслуговування учнів в школі є невід'ємною частиною життя учнів класу, громадських організацій школи. Девізом їх роботи повинен стати девіз: "В праці, навчанні і боротьбі загартовується нова людина.". Учні більш самостійно налагоджують

тісний зв'язок школи з сім'єю.

5. Самообслуговування сприяло виробленню колективістських навичок, зближенню учнів, здружило їх з педагогами школи.

6. Праця учнів по самообслуговуванню в школі цікава і цінна. Вона навчає учнів піклуватися про товариша, здружує їх, прищепляє учням трудові звички і навички, виховує майбутніх учених і культурних громадян нашої країни.

7. Самообслуговування учнів в школі має величезне виховне значення. Приймаючи участь в ньому, учні привчаються до охайності, набувають добрих трудових навичок, а саме головне, що в них виховується свідоме відношення до праці, підвищується інтерес до навчання. Це видно з досвіду багатьох шкіл Ровенської області. На різних ділянках колгоспного виробництва працюють їх вихованці. Одні стали механізаторами, інші — доярками, свинарками, ізодами і т.д. Випускники школи впливають на підвищення продуктивності праці, показують приклад зразкового відношення до праці, стають м'язами колгоспного виробництва, впливають на ріст культури села.

Л І Т Е Р А Т У Р А

1. Ленін В.І. Промова на III Всеросійському з'їзді Російської Комуністичної спілки молоді 2 жовтня 1920 року. Повне збір. тв., т. 41. - С. 298 - 316.
2. "Самообслуживание - составная часть трудового воспитания молодежи". Постановление ЦК КПСС и Совета Министров СССР от 2 июня 1959 г. "Правда", 6 июня 1959 г.
3. "Про розширення самообслуговування в загальноосвітніх школах, школах-інтернатах, дитячих будинках, професійно-технічних училищах, сувороських училищах, у середніх спеціальних та вищих навчальних закладах Української РСР". Постанова ЦК КПУ і Ради Міністрів УРСР. "Радянська Україна", 13 липня 1959 р.
4. Про самообслуговування в загальноосвітніх школах, школах-інтернатах і дитячих будинках Української РСР. К., "Радянська школа", 1959.
5. Баранов С.П., Болотіна Л.Р., Сластьонін В.О. Педагогіка. - М.: Просвещение, 1967. - С. 258 - 264.
6. Крупская Н.К. Избранные сочинения, т. 4, М., изд. АПН РСФСР, 1959.
7. Крупская Н.К. Избранные педагогические сочинения. М., изд. АПН РСФСР, 1965.
8. Макаренко А.С. Лекції про виховання дітей. К., "Радянська школа", 1949.
9. Гордин Я.Ю. Коллективное самообслуживание школьников. М., "Просвещение", 1965.

10. Гордин Л.Ю. Педагогическое руководство школьным самообслуживанием. "Школа/интернат", 1965, № 3.
11. Гордин Л.Ю. Организация классного коллектива. - М.: Просвещение, 1964.
12. Демьяничук С.А. Самообслуживание учащихся как средство их трудового воспитания. "Школа и производство", 1960, № 9.
13. Ищенко О.К. Самообслуживания - важный этап трудового воспитания молодых школьников, "Радянська школа", 1959, № 1.
14. Коротов В.М., Гордин Л.Ю. Коллективное самообслуживание учащихся /В кн. "Методика воспитательной работы". - М.: Просвещение, 1990. - С. 18-24.
15. Мустафаев М.А. Организация самообслуживания в школе. "Советская педагогика", 1960, № 10.
16. Основні документи про школу. К., "Радянська школа", 1973.
17. Педагогіка /Нд ред.акад. АПН СРСР М.Д.Армаченка. - К.: Вища школа, 1986. - С. 381 - 401.
18. Петрова В.И. Самообслуживание в школе. М., изд. АПН РСФСР, 1961.
19. Розанов И.Г. Самообслуживание учащихся I-IV классов в школе и семье, М., изд. АПН РСФСР, 1961.
20. Смуць Л.Т. Як ми організували самообслуговування учнів. "Радянська школа", 1959, № 3.
21. Сухомлинский В.А. Павловская средняя школа. М., "Просвещение", 1969.

22. Шморгун В. Самообслуживание в школе. "Народное образование", 1958, № 12.
23. Хирлянов И.Р. Педагогика. - М.: Высшая школа, 1990. - С. 400-416.

Д О Д А Т К И

Додаток 1

ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО УЧНІВ ПО ЇХ САМОБЕСЛУГОВУВАННЮ

Згідно Положення про самообслуговування в загальноосвітніх школах Міністерства освіти УРСР ставляться такі основні вимоги до учнів по трудовому вихованню в школі.

Учні 8-10 класів повинні вміти прибирати свою кімнату і перевіряти її; навчатися підтримувати в зразковому стані своє робоче місце, доглядати кімнатні рослини в коридорах школи; знати як потрібно зберігати та доглядати підручники, зошити, навчальне приладдя; вміти приймати участь в прибиранні шкільної садиби /підмітати площадки, доріжки, згрібати листя/; навчитися збирати врожай ягід, фруктів на навчально-дослідних ділянках школи та в саду; до початку і закінчення навчання навчитися підмітати підлогу без піднімання парт, витирати порох з меблів, підвіконників та радіаторів, вміти доглядати класний куточок, класну бібліотеку, акваріум, знищити гусінь на деревах; навчитися виготовляти прості речі, які потрібні для навчальної роботи в класі, в піонерській кімнаті; приймати участь в прикрашенні піонерської кімнати школи, у вирощуванні квітів; садити їх самим; навчитись доглядати їх; навчитись влаштовувати зимові катки біля школи, вміти підготувати свою класну кімнату до зими.

У віці 10-12 років учні повинні добре вміти підтримувати порядок свого робочого місця в класі та шкільній майстерні; навчитися приймати участь в генеральному прибиранні класної кімна-

теплиць, парків; знати як організувати і залучити своїх товаришів на генеральне прибирання шкільної садиби, посадку дерев, доглядати за посадкою, шкільним садом.

Д О Д А Т О К № 2

ПЕРЕЛІК ВИДІВ ПОБУТОВОЇ ПРАЦІ, ДО ВИКОНАННЯ ЯКИХ
ЗГІДНО ПОЛОЖЕННЯ ПРО САМООБСЛУГОВУВАННЯ В ШКОЛІ
МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ УРСР НЕ ДОЗВОЛЯЄТЬСЯ ЗАЛУЧАТИ
УЧНІВ

1. Прибирання санвузлів, сходів, вестибюлів, спортзалів, столярних і слюсарних майстерень.
2. Прибирання учительської, кабінету директора, лікаря та інших приміщень, не призначених для користування учнями.
3. Прибирання і вивезення нечистот.
4. Робота в котельнях. Обслуговування опалювальних систем /без нагляду дорослих/.
5. Очищення снігу з дахів та проїжджих частин вулиці.
6. Заправка газових ламп /без нагляду дорослих/.
7. Миття та протирання віконних вибокс.
8. Навантаження і розвантаження важких предметів.
9. Виконання робіт, пов'язаних з отруйними речовинами.
10. Ремонт і обслуговування електросітки високої напруги, догляд за електроапаратурою.
11. Нічні вартування.
12. Виварювання білизни без нагляду дорослих.

13. Догляд за хворими та Інфекційні хвороби.

14. Догляд за дорослими тваринами та хворими тваринами, птицею.

15. Заготівля льоду на річках і озерах.

16. Інші види робіт, які виконуються в навчальний час або рано вранці, пізно ввечері та вночі, а також роботи, виконання яких пов'язане з небезпечою для дітей.

З М І С Т

	стор.
В С Т У П.....	1-4
РОЗДІЛ I. САМООБСЛУГОВУВАННЯ ЯК ЗАСІБ ТРУДОВОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ.....	4-15
РОЗДІЛ II. СИСТЕМА ОРГАНІЗАЦІЇ САМООБСЛУГОВУВАННЯ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ.....	15-41
1. Основні вимоги до організації самообслуговування в школі.....	15-25
2. Перспектива - річ не зайва.....	26-27
3. Планування самообслуговування учнів в сільській школі.....	27-31
4. Обов'язки чергових по класу, по школі, загоспа будинку, чергового члена учкому.....	31-34
5. Бережливість - традиція школи.....	35-36
6. Організація змагання учнів по самообслуговуванню	37-41
РОЗДІЛ III. ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАЦІ УЧНІВ ПО САМООБСЛУГОВУ- ВАННЮ В ШКОЛІ.....	42-51
1. Чергування по класу.....	42-45
2. Чергування по школі.....	45-46
3. Бригади, ланки, трійки по самообслуговуванню....	47-48
4. День праці.....	48-49
5. Куточок по самообслуговуванню в класі, школі....	49-51
6. Санітарно-гігієнічні вимоги та техніка безпеки учнів при самообслуговуванні.....	51-57
РОЗДІЛ IV. ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКИ ШКОЛИ І СІМ'І ПО САМООБСЛУГО- ВУВАННЮ.....	57-61
В И С Н О В К И.....	62-63
Л І Т Е Р А Т У Р А.....	64-66
Д О Д А Т К И.....	67-71
Д О Д А Т О К 1.....	67-70
Д О Д А Т О К 2.....	70-71

А.С.ДЕМЬЯНЧУК

Самообслуживание учащихся сельской школы. — Ровно,
РГНИ им.Д.З.Мануильского, 1991. — 73 с. Подписано в
печать 18.02.1991 г., Уч.-изд.л. 3,5. Тираж 1000 экз.

Зав.І-41-500прим.Підписано до друку 19102.9Ір.
ВОП Рівненського обслуговування статистики.